

»Vega«, der sejlede med århusianske turister på Brabrand Sø o. 1910 er kommet med ligesom en skinnebus nær Brabrand Station i 1923 – i modsætning til Holme var Brabrand jo en stationsby. Et herligt billede fra telefoncentralens omstilling i Brabrand i 1918 med blandt andet bestyrerinden Karoline Danielsen vidner om de forandringer, der er sket. Flyvemaskinen »Liberty« omkranset af nysgerrige Brabrand-folk erindrer om bysbarnet Holger Høiriis, der i 1931 vandt stor lokal og national berømmelse som den første dansker, der krydsede Atlanten i luften. Af andre emner, der får en billedbehandling, kan nævnes et togsammenstød i Brabrand i 1936 samt Brabrand byfest i 1968, der i øvrigt var en lokal konkurrent til Århus Festuge. Byens nyere historie forbindes naturligt med Brabrand Boligforenings store byggerier, og det er illustreret med både et luftfoto over Søvangen samt et billede af Gellerupparken under opbygning i 1967, men også Gellerupscenen og Bazar Vest får billeder og et par ord med.

Bøgerne henvender sig først og fremmest til interesserede i den lokale historie, men det bærende i bøgerne, nemlig de mange gode og tidstypiske billeder, appellerer også bredere til andre historisk interesserede. I denne forbindelse burde bøgerne nok have været forsynet med oplysninger om, hvor originalbillederne er fundet. En stor del af dem er utvivlsomt udlånt fra lokalarkiverne i områderne eller fra Lokalhistorisk Samling ved Hovedbiblioteket i Århus, men der kan meget vel også være benyttet billeder andre steder fra; nogle er måske også i privat eje.

Svend-Erik Christiansen

Ingeborg Christmas-Møller og Gorm Bruun Hansen (red.): *Himmelev sogns historie*. (Roskilde Museums forlag, 1995). 287 s., 225 kr.

Himmelev sogn ligger umiddelbart nordøst for Roskilde købstad og omfatter den inderste del af Roskilde Fjords østkyst til og med Risø samt blandt andet øen Elleøre i Roskilde Fjord. Endvidere blev Roskilde Adelige Jomfru Kloster i 1871 en del af sognet. I dag går Roskildes bygrænse midt igennem sognet, der oprindeligt var centreret omkring de to landsbyer Himmelev og Veddelev.

Bogen er udarbejdet af en lokalhistorisk gruppe, og den bygger i vid udstrækning på tidligere undersøgelser, der er blevet publiceret af Roskilde Museum, og interviews indsamlet af Roskilde Lokalhistoriske Arkiv.

At skrive en sognehistorie, der er udbytterig for en bredere kreds, er ikke nogen nem opgave. Forfatterne har set det som deres opgave at sætte navn på og fortælle om folk i sognet. Her støder man uvægerligt på to problemer. For det første: hvem skal vælges ud? Og for det andet: skal de udvalgte historier også være interessante for læsere uden lokal-kendskab? I dette tilfælde er det lykkedes at skabe et værk, der er glimrende lokalhistorie med perspektiver, der rækker langt ud over Himmelev sogn.

Det konstateres indledningsvis, at beboernes liv og færden i høj grad bestemtes af den gode landbrugsjord, den kystnære beliggenhed og naboskabet med den betydningsfulde købstad Roskilde. Som et vigtigt underpunkt kunne have været fremhævet, hvem sognets bønder var fæstere under. Der var ingen godser i sognet, og på udskiftningstiden var ingen fæstere under private godsejere. Da ejede Bistrup, Københavns Magistrats gods, størstedelen af sognet fulgt af Duebrødre Kloster, Roskilde Adelige Jomfru Kloster og Universitetet. Det må have haft stor betydning for samfundsudviklingen i sognet.

Til gengæld fremhæves det, at der ikke var noget mejeri i sognet. Det umiddelbare naboskab med Roskilde be-

grænsede folkelige foreninger og bevægelser.

Bogen er inddelt i 19 kronologiske afsnit. Der indledes med et kapitel om den geologiske naturhistorie. Det kan altid diskuteres, om den hører med i historiske fremstillinger. I dette tilfælde er det særdeles rimeligt, da »resourcegrundlaget« ses i sammenhæng med den menneskelige udnyttelse af det.

Flere kapitler kunne bruges som generelle introduktioner til alment histori-

ske emner. Det gælder især afsnittene om kirken og udskiftningerne af de to landsbyer. Som overordnet tema for kapitlerne er nærmest valgt de enkelte lokaliteter og menneskene, der har haft tilknytning til dem, men overskueligheden går ikke tabt af den grund.

Bogen er forsynet med et nyttigt sted- og navneregister og er rigt illustreret. Forfatterne har slået et stort brød op og har kunnet bage det.

Jens Skriver

ØKONOMISK OG SOCIAL HISTORIE

Anders Monrad Møller: *Dansk søfarts historie*, bind IV: Med korn og kul 1814-1870. Red. Ole Feldbæk m.fl. (Gyldendal, 1998). 256 s., 250 kr.

Anders Monrad Møller, Henrik Dethlefsen og Hans Chr. Johansen: *Dansk søfarts historie*, bind V: Sejl og damp 1870-1920. Red. Ole Feldbæk m.fl. (Gyldendal, 1998), 268 s., 250 kr.

Den store danske søfartshistorie på i alt syv bind er med dette nået frem til det fjerde og femte bind. Det fjerde omhandler tiden mellem Napoleonskrigene og dampskibenes sejrsgang. Undertitlen »Med korn og kul« understreger de dominerende fragter i netop denne periode, hvor industrialismen meldte sit indtog i Danmark og landet i stadig højere grad blev en del af den internationale økonomi og vareudveksling.

Forfatteren er den bekendte søfartshistoriker i perioden Anders Monrad Møller, der allerede som student gjorde sig bekendt gennem publiceringen af sit speciale om Københavns handelsflåde 1814-32. Studierne fortsattes og nåede en foreløbig kulmination med disputat-

sen i 1981 *Fra galeoth til galease*, der i 1988 blev fulgt op med bogen *Jagt og skonnert*. En særlig interesse har forfatteren også vist de danske konsulatsindberetninger. Konsulater blev netop oprettet rundt om i verden i begyndelsen af 1800-tallet – ikke mindst for at hjælpe den danske skibsfart i det fremmede.

Det er således en særdeles kompetent forfatter, der behandler dette vigtige afsnit af dansk søfarts historie. På mange måder bliver det en naturlig syntese af en lang forskningsindsats. En af forfatterens teser har været at beskrive og analysere provinssøfarten, hvilket flere gange lykkes særdeles overbevisende. Det er måske også forklaringen på, at nærværende fremstilling indledes med en beskrivelse af Louise af Vornæs' rejse fra Tåsinge til København med bøgebrænde. Her anvender forfatteren igen stof fra sit meget store forfatterskab og sin store baggrundsviden. Han lader skipperen besøge toldkammeret i Svendborg, og forfatteren går derfor naturligt i toldarkiverne. Hans Jensens skibsregnskab er det også lykkedes forfatteren at finde, og alt det betyder, at der gives et meget præcist og indgående billede af